

3. Михайленко Н. М. Трансформация национальных правовых систем в условиях глобализации (проблемы теории). *Известия ТулГУ. Экономические и юридические науки*. 2014. №3-2. С. 183-187.
4. Настасяк І.Ю. Взаємодія сучасних правових систем світу в умовах глобалізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2014. №7. С. 35–37.
5. Репецький В.М. Застосування міжнародного гуманітарного права у збройному конфлікті України. *Науковий вісник Львівської комерційної академії. Серія: Юридична*. 2015. №2. С. 368–373.
6. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Алерта, 2011. 520 с.
7. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / за ред. О.В.Зайчука, Н.М. Оніщенко. 2-ге вид., перероб і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 688 с.
8. Теорія держави та права: навч. посіб. / за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. Київ: НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
9. Хаустова М.Г. Правова система України серед правових систем сучасності. *Проблеми законності*. 2013. №123. С. 23–33.
10. Хаустова М. Г. Проблеми і перспективи розвитку правової системи України в умовах глобалізації. *Вісник Національної академії правових наук України: зб. наук. пр. Харків*, 2014. №1. С. 54–64.
11. Щетинин С. А. Правовая глобализация: понятие и основные формы: теоретико-методологические аспекты: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Рост. юрид. ин-т МВД РФ. Ростов-наДону, 2009. 24 с.

Броварний Д.

*студент магістратури юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії
та історії держави і права ТНЕУ Григорук Н.Г*

ДЕМОКРАТІЯ ЯК ГАРАНТІЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. З моменту здобуття Україною незалежності у її правовій системі почали з'являтися та розвиватися нові демократичні інституції, що прийшли на зміну пережиткам авторитаризму. Проте навіть прийняття численних нормативних актів, які мали демократичний характер, не вберегло нашу державу від того, що у роки правління Л.Д. Кучми та В.Ф. Януковича у ній фактично відновлювався авторитарний політичний режим у специфічних українських формах. Саме відверто антидемократична сутність режимів правління, які закріпились у нашій державі у роки президентства в Україні зазначених осіб, обумовила революційні події у історії нашої держави, що повинні були вплинути на її перетворення у правову державу, у функціонуванні якої саме демократії належала б визначальна роль. Однак, незважаючи на євроінтеграційні процеси, які наразі спостерігаються у нашій державі, що активно декларуються на всіх рівнях влади, не можна стверджувати, що в Україна повною мірою створено правову державу, а демократія є реальною основою її конституційного ладу та суспільних відносин. Тобто наразі роль та значення демократії Україні не є настільки

вагомими, як у провідних державах сучасності. Вищенаведене обумовлює актуальність даного дослідження.

Стан наукового дослідження. Проблемні питання демократії, як гарантії функціонування правової держави доволі активно досліджуються національними та закордонними науковцями. Зокрема їх дослідженням займалися такі вчені, як Г.А. Вакуленко, П.В. Ворона, О.О. Галус, Г. Горські, О. Дашковська, О.С. Кабанець, С.А. Квітка, А.С. Кваша, С.С. Лаговська, О.В. Лебедева, М.Б. Михайлов, Ю.С. Палєєва, І.М. Панкевич, Т.О. Подковенко, Т.П. Попович, О.О. Скрипнюк, А.О. Соломін та багато ін.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, демократія становить основу для конституційного ладу будь-якої правової держави, адже остання формується на її засадах. Фактично поняття «правова держава» може також передаватись через термін «демократична держава». За свою природою та характерними ознаками правова держава є безпосередньо пов'язаною з демократією, зокрема як із формою політичної системи, у якій права людини і верховенство закону посідають центральне положення [3, с.6–7]. У науковій літературі слушно зауважують, що у правовій державі демократія може виконувати наступні функції: організаційно-політичну, регулятивно-компромісну, суспільно-стимулюючу, контрольну, установчу, охоронну, сприяння розвитку індивіда (особи) [5, с.43–44].

Наразі відомо дві основні форми демократії: пряма (безпосередня) та представницька [6, с.109].

Відмітимо, що, як вірно стверджує І.М. Панкевич, у сучасній правовій доктрині наразі відсутній єдиний підхід щодо визначення поняття безпосередньої демократії. Зазвичай її визначаються як безпосередню участь народу у вирішенні державних чи суспільних справ [4, с.96]. Зважаючи на особливості сьогодення, специфіку соціальних, економічних, політичних та правових відносин, сучасна демократія не може бути винятково безпосередньою. У зв'язку із цим у сучасній правовій державі найчастіше застосовується представницька форма демократії, коли народ, через обраних ним представників, реалізовує свої функції, як верховного джерела та носія влади [6, с.110].

Ми погоджуємося з думкою, деяких науковців, що застосування таких форм безпосередньої демократії як вибори і референдум у правовій державі є важливим аспектом її розвитку та функціонування, адже вони сприяють: 1) реалізації принципу народного суверенітету, який є у ній основоположним; 2) підвищенню участі громадян у прийнятті важливих суспільно-політичних рішень; 3) створенню ефективних важелів впливу громадян на політику у міжвиборний період [7, с.28].

Зважаючи на те, що через органи представницької демократії народ реалізує своє право на владу, вони повинні бути наділені ефективними повноваженнями для вирішення основних державних та суспільних проблем. Передусім це стосується вітчизняного парламенту. Так, частиною третьою ст. 89 Конституції України передбачено, що Верховна Рада України може утворювати тимчасові слідчі комісії для проведення розслідування з питань, що становлять суспільний інтерес, якщо за це проголосувала не менш як третина від її конституційного складу. Однак, крім даної конституційної норми, правовий статус цих парламентських інституцій регламентовано статтями 87,

88 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 року №1861-VI, де визначено процесуальні питання стосовно їх створення. Тому, задля більш якісного ефекту від діяльності даних органів, а також для розширення можливостей парламенту у вирішенні суспільних потреб, слід створити профільний нормативний акт, який регулював би усі аспекти діяльності тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України.

Наприкінці минулого століття, у зв'язку із розвитком інформаційних технологій, концепція електронного урядування була поступово втілена у передових державах (спочатку на початкових стадіях, а дещо пізніше – у транзакціях у режимі «он-лайн» і мережевій присутності). Найбільш вдало дана концепція була втілена у Австралії, Канаді, Люксембурзі, Німеччині, Республіці Кореї, США, Сінгапурі, Фінляндії тощо. Так, наприклад, у даних державах стали вперше у режимі «он-лайн» доступними більшість видів державних послуг, зокрема, відповіді на запити в державні органи [2, с.29].

На даний час у науковій літературі виокремлюють дві основні моделі стратегії формування електронного урядування: «західну» та «східну». Перша модель реформування державного управління ґрунтується на реорганізації державних органів відповідно до принципів «нового державного управління», прозорості та відкритості державних органів. Вона успішно реалізувалась у європейських та північноамериканських державах, а також в Австралії та Новій Зеландії. У рамках «східної» моделі впровадження електронного уряду здійснюється на основі норм, звичаїв та принципів традиційного суспільства і «раціональної бюрократії». Вона є характерною для держав Азії [1, с.203].

На нашу думку, для формування правової держави та розбудови демократичних інститутів сучасної України, особливо вагоме значення відіграє боротьба з корупцією та створення незалежної системи правосуддя. Вважаємо, що на даний момент, два вказані завдання відіграють основоположну роль у тому, щоб Україні реально зуміла у подальшому стати правовою державою. Адже, незважаючи на доволі велику кількість антикорупційних правоохоронних органів (Національна поліція, Національне антикорупційне бюро, Державне бюро розслідувань, Національне агентство запобігання корупції, Служба безпеки України) та велику кількість антикорупційного законодавства, жодного позитивного ефекту у боротьбі із цим ганебним явищем не спостерігається. Фактично сучасну протидію корупції можна сміливо назвати «імітацією такої боротьби». А зважаючи на теперішні обсяги корупції в Україні, у тому числі у вищих ешелонах державної влади, такий стан речей просто не надасть змоги створити в Україні правову державу.

Таким чином, на даний момент у нашій державі триває процес розбудови демократичних інститутів, яким доцільно усунути правові колізії у визначенні статусу певних форм демократії. Однак, незважаючи на вказаний процес, наразі в Україні спостерігаються суттєві перешкоди задля її реального перетворення на правову державу.

Висновки. Правова держава органічно пов'язана з демократією, яка є невід'ємним, основоположним елементом у ній. Принципи та інститути демократії становлять основу її конституційного ладу, і, водночас, є характерними ознаками правової держави. Без належного втілення та відсутності неухильного застосування принципів та інститутів демократії у державі, вона, фактично, не може визнаватись правовою чи стати нею у

процесі свого розвитку, навіть за умов їх декларативного визнання у актах законодавства.

Отже, демократія є фундаментальним елементом для конституційного ладу правової держави. Без реального втілення її принципів та інститутів, правова держава не може об'єктивно існувати та розвиватись.

Список використаних джерел

1. Дніпров О.С. Зарубіжний та вітчизняний досвід електронного урядування. Порівняльно-аналітичне право. 2018. №2. С.202–206.
2. Квітка С.А., Соколовська О.О. Електронне врядування як інноваційний механізм взаємодії влади, бізнесу та громадянського суспільства: зарубіжний досвід та передумови розвитку в Україні. Аспекти публічного управління. 2015. №9. С.26–34.
3. Котляров С.Б., Кукушкин О.В., Кечайкина Е.М. Современные признаки правового государства и гражданского общества: проблемы реализации на практике государственного аппарата власти. Вопросы российского и международного права. 2017. №11А. С.5–13.
4. Панкевич І.М. Інститут безпосередньої демократії та розвиток українського конституціоналізму. Вісник Львівського університету. Серія: Юридична. 2013. №58. С.95–102.
5. Пильгун Н.В., Яківчук Ж.В. Історико-теоретичні аспекти розвитку демократії в суспільстві. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2017. №1. С.41–47.
6. Скрипникова Л.В., Тутік Л.С., Гринчак М.О. Політологія: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2014. 272 с.
7. Толкачова І., Момотюк В. Конституційно-правове забезпечення безпосередньої демократії в Україні. Национальный юридический журнал: теория и практика. Научно-практическое правовое издание (Республика Молдова). 2018. №2. С. 28–31.

Базан І.

*студентка І курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доктор права
Українського Вільного Університету, завідувач кафедри теорії та
історії держави і права ТНЕУ Кравчук М.В.*

РОЗВИТОК ОСВІТИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Одним із головних проблем в сучасній Україні є проблема розвитку освіти. Її історія тісно пов'язана з історичним минулим країни. Сучасна система освіти в Україні спрямована на досягнення світового рівня, відродження національного характеру, оновлення змісту, форм і методів навчання, збільшення інтелектуального потенціалу держави. Ставши самостійною і незалежною сферою діяльності, вища освіта прагне адаптуватися до нових умов, орієнтуючись на міжнародні стандарти. Як зазначав Т.С. Яровенко: «Основною світовою тенденцією є зміна концептуальних підходів щодо місця освіти у структурі національної економіки та переосмислення її ролі у забезпеченні економічного розвитку. Людина признається найвищою